

SYMPOZJA, ZJAZDY, KONFERENCJE, SPRAWOZDANIA NAUKOWE

Metodyka i standardy opracowania archiwalnego. Rzeczywistość i potrzeby, Poznań, 19–20 października 2017 r.

19–20 października 2017 r. na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się konferencja naukowa *Metodyka i standardy opracowania archiwalnego. Rzeczywistość i potrzeby*. Wydarzenie zorganizowane zostało wspólnymi siłami Zakładu Archiwistyki UAM, Archiwum Państwowego w Poznaniu, Stowarzyszenia Archiwistów Polskich oraz Sekcji Edukacji Archiwalnej SAP.

Obrady rozpoczęły się od powitania uczestników przez prof. UAM dr hab. Irenę Mamczak-Gadkowską, kierowniczkę Zakładu Archiwistyki UAM, oraz prof. UAM dr. hab. Przemysława Matusika, zastępcę dyrektora Instytutu Historii UAM ds. naukowych.

Następnie rozpoczęła się pierwsza część obrad, której moderatorem został prof. UAM dr hab. Krzysztof Strykowski. Pierwsza głos zabrała dr Ewa Perłakowska, prezeska Stowarzyszenia Archiwizjoner, która wygłosiła referat pt. *Opracowanie materiałów archiwalnych z jednostek samorządu terytorialnego po 1989 r. Rys prawno – historyczny i postulaty metodyczne*. W trakcie referatu zostały ukazane problemy gromadzenia dokumentacji występujące w samorządzie terytorialnym na wszystkich jego szczeblach (gmina, powiat, województwo). Autorka stwierdziła, iż sposób postępowania z dokumentacją w kancelariach samorządowych uzależniony jest od przepisów prawa oraz regulacji wewnętrznych obowiązujących w jednostkach samorządowych (statuty bądź regulaminy organizacyjne).

Drugi referat, pt. *Opracowanie i udostępnianie dokumentacji fotograficznej i filmowej w archiwach niemieckich a standardy archiwalne*, wygłosiła dr Lucyna Harc z Uniwersytetu Wrocławskiego. W trakcie swojego wystąpienia ukazała problematykę gromadzenia dokumentacji audiowizualnej w archiwach niemieckich wraz ze standardami jej opracowywania. Przedstawiła przykłady archiwów niemieckich przechowujących materiały fotograficzne i filmowe, np. Cyfrowe archiwum fotografii czy Archiwum filmowe Bundestagu. Ostatnim elementem wystąpienia była prezentacja procesu udostępniania tych materiałów.

Ostatnim referentem pierwszej części był dr Tomasz Matuszak, dyrektor Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, który w trakcie swoje-

go wystąpienia *Rozmieszczenie zasobu archiwalnego a jego opracowanie – studium przypadku* stwierdził, iż dzięki digitalizacji nie jest ważne dla użytkownika miejsce przechowywania oryginału. Następnie wskazał, iż komputeryzacja ma duży wpływ na metodykę archiwalną, co widzimy m.in. w stworzonych bazach danych czy w procesie retrokonwersji. Zaznaczył również, iż metodyka opracowania nie mogłaby zaistnieć, gdyby nie zasób archiwów.

Drugą część obrad otworzyła mgr Katarzyna Kowalska z Teatru Łaźnia Nowa w Krakowie, która wygłosiła referat pt. *Opracowanie archiwaliów i dokumentacji niearchiwalnej w instytucji kultury na przykładzie archiwum zakładowego Teatru Łaźnia Nowa w Krakowie. Teoria a praktyka*. Na początku prelegentka zaznaczyła, iż ukaże prace, jakie zostały wykonane po to, by archiwum teatru mogło zacząć funkcjonować w prawidłowy sposób (organizacja odpowiedniego pomieszczenia magazynowego, biurowego i pracowni digitalizacji). Następnie zaprezentowała dokumentację występującą w archiwach teatralnych na przykładzie teatru, którego jest pracownikiem. Ponadto ukażała współpracę z Archiwum Narodowym w Krakowie w zakresie opracowywania dokumentacji przechowywanej w archiwum teatru.

Następnie głos zabrała dr Monika Sak z Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która w swoim wystąpieniu pt. *Metodyka opracowania dokumentacji przebiegu studiów na przykładzie Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu* przedstawiła historię i zasób archiwum uczelni. Następnie omówiła metody porządkowania dokumentacji przebiegu studiów wraz z wykorzystywanymi w pracy narzędziami informatycznymi ułatwiającymi opracowywanie (baza akt studenckich czy prac dyplomowych). W trakcie wystąpienia pokrótce wskazała również na błędy, jakie popełniają osoby, które przygotowują dokumentację studencką do przekazania do archiwum.

Ostatnią referentką tej części była mgr Bożena Koszel-Pleskaczuk, reprezentująca Archiwum Politechniki Białostockiej, która wygłosiła referat pt. *Problemy opracowania zasobu archiwalnego uczelni wyższej na przykładzie Politechniki Białostockiej*. W trakcie wystąpienia autorka zaprezentowała historię, organizację oraz przepisy prawne, na podstawie których działa archiwum uczelni. Następnie omówiła zasób jednostki oraz sposób, w jaki porządkowane są materiały archiwalne. Na końcu przedstawiła proces udostępniania materiałów archiwalnych oraz zaprezentowała elektroniczny spis prac dyplomowych.

Przed ogłoszeniem przerwy nastąpiła krótka dyskusja nad wygłoszonymi referatami, w której głos zabrała m.in. mgr Hanna Staszewska z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zajmując stanowisko w sprawie uproszczonego opracowania materiałów archiwalnych grupy A3, oraz mgr Anna Domalanus z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która poruszyła kwestię udostępniania prac dyplomowych studentów.

Prowadzenie kolejnego panelu powierzono dr. hab. Robertowi Degenowi z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pierwsza głos zabrała prof. UMK dr hab. Wiesława Kwiatkowska, która wygłosiła referat pt. *Opracowanie archiwalne w Polsce w dobie standaryzacji opisu archiwalnego. Zmiana metodyki czy narzędzie pracy?* W swoim referacie autorka skupiła się na ukazaniu metodyki opracowania na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci wraz z wpływem informatyzacji (np. bazy IZA, SEZAM). Jednocześnie podkreśliła, iż opracowanie zasobu stanowi proces naukowy i powinno być cały czas prowadzone oraz odpowiednio udoskonalane. Następnie omówiła rolę archiwów wobec szeroko rozumianej i postępującej informatyzacji. Prof. Kwiatkowska stwierdziła, iż karty inwentarzowe są nieodzownym elementem metodyki i powinny być cały czas używane.

Następnie głos zabrała dr Iwona Fischer z Archiwum Narodowego w Krakowie, która w referacie pt. *Najprostszą drogą do bazy danych – czyli o nieprzeżywanym upraszczaniu metodyki archiwalnej* zastanawiała się, czy baza danych w metodyce archiwalnej stanowi pomocne narzędzie do naukowego opracowania materiałów czy też wpływa negatywnie na ten proces, upraszczając go. W trakcie wystąpienia autorka odniosła się do kwestii teoretycznych metodyki archiwalnej, wskazując na najważniejsze prace i wytyczne dotyczące tego zagadnienia. Stwierdziła również, iż obecnie obowiązujące przepisy zachowują aktualność, mimo postępującej informatyzacji w pracy archiwisty. W trakcie wystąpienia odniosła się również do zamieszczanych na Internetowym Forum Archiwalnym wpisów i komentarzy dotyczących metodyki.

Kolejnym referentem był mgr Sławomir Filipowicz z Archiwum Państwowego w Suwałkach, który w wystąpieniu pt. *Prace Centralnej Komisji Metodycznej na tle dylematów metodycznych archiwów państwowych* omówił najważniejsze zagadnienia z prac Komisji w latach 2009–2016 oraz tematy, jakie podejmowała w trakcie swej pracy. Były to m.in.: archiwizacja kopert dowodowych, akta spraw osadniczych czy akt wyborczych. Należy zaznaczyć, iż referat Filipowicza był po części uzupełnieniem odczytanego przez niego referatu nieobecnej Anny Laszuk z Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych pt. *Zagadnienia teoretyczne i praktyczne a rekomendacje Centralnej Kadencji Metodycznej kadencji 2013–2016*.

Po krótkiej przerwie rozpoczęto kolejny panel, którego prowadzenie objął dr Henryk Niestrój, zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Pierwsza głos zabrała prof. dr hab. Wanda Roman z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z referatem pt. *Opracowanie archiwaliów w Archiwum Emigracji w Toruniu, czyli dylematy metodyczne archiwów społecznych*. Omówiła historię powstania samego archiwum oraz przedstawiła twórców tej jednostki. Następnie zajęła się kwestią pozyskiwania zbiorów przez jednostkę. W trakcie wystąpienia autorka zaznaczyła, że w związku ze specyfiką, archi-

wum to ma problemy z opracowaniem kolekcji i eksponatów. Jednocześnie zaznaczyła, iż kierownictwo oraz pracownicy większą część czasu poświęcają na pozyskiwanie materiałów.

Następnie referat pt. *Opis archiwalny w archiwach społecznych* wygłosiła mgr Magdalena Wiśniewska-Drewniak z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W jego trakcie przybliżyła zebranych wybrane inwentarze archiwów społecznych wraz z ich opisem na przykładzie Bronowickiego Archiwum Społecznego i Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu. Zaprezentowała również stworzony przez ośrodek KARTA otwarty system archiwizacji.

Wkrótce potem głos zabrał dr hab. Rafał Reczek, reprezentujący poznański oddział Instytutu Pamięci Narodowej. W referacie pt. *Metodyka i standardy opracowania zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej* omówił wszelkie problemy, jakie towarzyszyły przejmowaniu materiałów archiwalnych do zasobu IPN. Następnie wskazał, jakie są metody i koncepcje opracowywania materiałów, jednocześnie podkreślił, iż stosowano opis zgodnie z wytycznymi obowiązującymi w archiwach państwowych.

Ostatnim prelegentem pierwszego dnia obrad była dr Magdalena Biniąś-Szkopek z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która wygłosiła referat pt. *Już wszystko wiemy czy dopiero zaczynamy? Problem opracowania ksiąg wpisów w archiwach w Polsce*. W swoim wystąpieniu prelegentka omówiła zawartość badawczą ksiąg wpisów, wskazując na to, iż stanowią one idealne źródło wiedzy dla historyków oraz genealogów. Następnie zauważyła, iż w placówkach archiwalnych występuje różna metodyka opracowania ksiąg wpisów. Ponadto stwierdziła, iż dla ksiąg wpisów powinno się przygotowywać pomoce ewidencyjne wyższego rzędu w postaci edycji źródłowych czy regestów.

Po wygłoszeniu ostatniego referatu, który był przewidziany w programie na pierwszy dzień konferencji, nastąpiła dyskusja, w której udział wzięła m.in. dr Lucyna Harc, sugerując, by rozszerzyć kształcenie studentów w zakresie łaciny i neogotyku, tak aby ułatwić opracowywanie najstarszego zasobu archiwalnego. Następnie wywiązała się dyskusja dotycząca stanu opracowania materiałów archiwalnych w polskich archiwach oraz zmian planowanych przez obecnie powołaną Centralną Komisję Metodyczną. Udział w niej wzięli dr Fischer, dr Perlakowska, mgr Staszewska i mgr Maciej Zdunek.

Drugi dzień obrad rozpoczął się od wystąpienia dr. hab. Krzysztofa Syty z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, który w referacie pt. *Stan opracowania archiwów rodzinno-majątkowych w archiwach państwowych i co z tego wynika* ukazał kwestię definicji archiwum prywatnego i podworskiego. Przedstawił rodzaje archiwaliów, jakie występują w tego typu zespołach, oraz zajął się przybliżeniem wskazówek i przepisów metodycznych dotyczących opracowania archiwów rodzinno-majątkowych. W końcowej części refe-

ratu zostały przedstawione wybrane przykłady archiwów rodzinno-majątkowych wraz ze stanem ich opracowania.

Następnie mgr Artur Wójtowicz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu wygłosił referat pt. *Opracowanie korespondencji w archiwach rodzinno-majątkowych na przykładzie Archiwum Zamoyskich w AGAD*. Jego wystąpienie nawiązywało do referatu dr. hab. Syty. Prelegent podzielił referat na dwie części: w pierwszej przedstawił zagadnienie teoretyczne (definicje oraz podstawowe wytyczne opracowywania akt podworskich), w drugiej omówił archiwum rodziny Zamoyskich wraz z metodami i problemami, jakie zostały zauważone w trakcie opracowania zespołu.

Ostatnim referentem tej części był ks. mgr Roman Dworacki, dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, który wygłosił referat pt. *PoKO(c) HA(ć) archiwistykę, czyli elektroniczna pomoc w opracowaniu i udostępnianiu zasobu archiwalnego na przykładzie Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu*. Prelegent zapoznał uczestników konferencji z historią i zasobem wspomnianego archiwum, następnie omówił zasady korzystania z materiałów archiwalnych oraz uwarunkowania prawne. Podkreślił, iż archiwum to w swej pracy kieruje się zasadą 3xZ (znaleźć, zamówić, zobaczyć). W dalszej części zajął się elektronicznym systemem KOHA, który służy głównie bibliotekom, lecz został przez archiwum skutecznie wykorzystany jako narzędzie do wspomagania pracy. Autor wskazał na jego zalety oraz na warunki korzystania.

Następnie wywiązała się krótka dyskusja, w której udział wzięli: mgr Jarosław Zawadzki z AGAD, dr hab. Syta oraz prof. Kwiatkowska. W jej trakcie poruszali tematykę archiwów prywatnych oraz funkcjonalności Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej w zakresie wyszukiwania potrzebnych materiałów i nazewnictwa w niej stosowanego.

Po krótkiej przerwie głos zabrał dr hab. Marcin Hlebionek z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, który wygłosił referat pt. *Problem podręcznika metodyki opracowania staropolskiego [?] zasobu archiwalnego*. Autor zaprezentował elementy, z jakich powinien składać się tego typu podręcznik, oraz wymieniał elementy składowe wydawnictwa. Podkreślił, iż w metodyce opracowania zasobu wytworzonego przed końcem XVIII w. potrzebne są archiwiście określone umiejętności, takie jak znajomość chronologii, paleografii i neografii. W trakcie referatu wyeksponowano kwestię, iż inwentaryzacja i opis materiałów archiwalnych do końca XVIII w. są formami edytorstwa naukowego i efekty pracy archiwistów powinny być publikowane.

Kolejna prelegentka, dr hab. Marlena Jabłońska z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, wygłosiła referat pt. *Wytyczne metodyczne do opracowania dokumentacji nieaktowej. Potrzeba czy zbytek?* Dr hab. Jabłońska w pierwszej części wystąpienia przedstawiła wytyczne metodyczne do opracowywania dokumentacji nieaktowej. Następnie zastanawiała się, co może być źródłem wiedzy metodycznej dla archiwistów. Według niej, podstawą są

umiejętności zdobyte w trakcie studiów i pracy zawodowej. Nieodzownym elementem pogłębiania wiedzy jest stałe poszerzanie kwalifikacji w tym zakresie. Według autorki, w zakresie opracowania powinniśmy przyjąć zasadę monotematyczności – dla każdego rodzaju dokumentacji opracowujemy osobne wytyczne, które powinny objąć całość procesu opracowania.

Ostatni referat w tym panelu, pt. *Opracowywanie dokumentacji w archiwach zakładowych*, wygłosił mgr Eugeniusz Borodij, reprezentujący Archiwum Państwowe w Bydgoszczy. W trakcie swojego wystąpienia zajął się ukazaniem wytycznych służących opracowaniu w archiwach zakładowych. Autor przedstawił instrukcje kancelaryjne i archiwalne w jednostkach organizacyjnych. Następnie zastanawiał się nad poziomem merytorycznym pracowników archiwów zakładowych. Stwierdził, iż w większości z nich zatrudnione są osoby, które porządkują akta w ramach swych obowiązków wykonywanych na innych stanowiskach, niekoniecznie powiązanych z archiwizacją i opracowaniem materiałów.

Prowadzenie kolejnego panelu powierzono dr. Matuszakowi. Pierwsza głos zabrała dr hab. Larysa Levchenko z Państwowego Archiwum Obwodu Mikołajewskiego, która w referacie pt. *Metodyka i standardy opracowania archiwalnego w archiwach Ukrainy* ukazała najważniejsze elementy dotyczące ukraińskiej sieci archiwalnej. Następnie przedstawiła metody opracowywania archiwaliów w Ukrainie. Zebrani mogli w ten sposób porównać ukraińskie przepisy metodyczne z polskimi wytycznymi.

Kolejną prelegentką była dr Magdalena Niedźwiecka z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, która wygłosiła referat pt. *Metody kształcenia studentów wykorzystywane w trakcie zajęć z metodyki opracowania zasobu archiwalnego (lata 1985–2015)*. Autorka omówiła wyniki ankiety, jaką przeprowadziła wśród absolwentów archiwistyki w różnych ośrodkach akademickich. Na podstawie rezultatów zostały ukazane zarówno metody pracy, jak i materiały archiwalne wykorzystywane przez prowadzących w trakcie zajęć.

Następnie głos zabrała dr Zuzanna Jaśkowska-Józefiak z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która przedstawiła referat pt. *Metodyka opracowania archiwaliów w Hiszpanii – Portal Archiwów Hiszpańskich (PARES)*. We wstępie wystąpienia pokrótce omówiona została sieć archiwów hiszpańskich. Jednak najważniejszą częścią referatu było ukazanie historii i działalności portalu PARES, na którym zamieszczane są opracowane materiały archiwalne z najważniejszych hiszpańskich placówek archiwalnych. Portal ten prowadzony jest w języku hiszpańskim, opis zaś zamieszczonych w nim materiałów jest od początku zgodny ze standardami ISAD (G) i ISAAR (CPF).

Ostatnią część obrad rozpoczęła mgr Kamila Biernat reprezentująca Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu i Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Prelegentka wygłosiła referat pt. *Jak opracowywać zdigitalizo-*

wane materiały archiwalne? Rozwiązania metodyczne a nowoczesna technologia. W trakcie wystąpienia zostały poruszone kwestie dotyczące funkcjonalności portalu szukaj w archiwach.pl. Ponadto autorka podjęła się omówienia retrokonwersji w archiwach państwowych. Jednocześnie podkreśliła, iż powinno się rozpocząć pracę nad wytycznymi, które poruszałaby kwestię opracowania dokumentacji sporządzonej w formie elektronicznej.

Następnie głos zabrała mgr Kamila Siuda z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, która w swoim wystąpieniu *Egodokument a opis archiwalny* zajęła się kwestią teorii i definicji egodokumentu. Prelegentka podała również wskazówki, jakie mogą być pomocne przy rozpoznawaniu tego typu materiałów. Zauważyła, iż należy rozpocząć pracę nad opracowywaniem instrukcji, która wspomogłaby archiwistów w zakresie opracowania egodokumentów.

Ostatnim prelegentem konferencji był prof. UAM dr hab. Rafał Galuba, który wygłosił referat pt. *Przepisy metodyczne określone przez organy zarządzające archiwami wyodrębnionymi*. Prelegent zajął się ukazaniem specyficznej roli archiwów wyodrębnionych oraz jednostek organizacyjnych znajdujących się pod ich nadzorem. W końcowej części referatu autor zauważył, iż należałoby zmienić przepisy archiwalne co do funkcjonowania archiwów wyodrębnionych.

Po referacie prof. Galuby nastąpiła krótka dyskusja, po której dr Matuszak dokonał podsumowania konferencji. Po jego wystąpieniu głos w imieniu organizatorów zabrała prof. Mamczak-Gadkowska, która podziękowała prelegentom i uczestnikom konferencji za wygłoszone referaty i głosy w dyskusji. Jednocześnie zaprosiła wszystkich do wzięcia udziału w kolejnej konferencji, która odbędzie się w 2018 r. i będzie łączyć się z setną rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości, tematyka konferencji oscylować będzie wokół stulecia polskiej służby archiwalnej.

Piotr Józefiak